

Nr 200.

Av herr **Lindhagen**, om stadganden i den sociala arrendelagstiftningen om optionsrätt för arrendatorer till ny arrendeupplåtelse.

Jordfrågan har i den svenska politiken ännu icke lyckats tränga sig fram till den dominerande betydelse, som den i realiteterna intager. Ett uppflammande ägde visserligen rum, då vid sekelskiftet liberalerna och delvis även den patriarkaliska konservatismen med iver tog sig an norrlandsfrågan samt andra kammaren vid samma tid målmedvetet hävdade allmän kontroll å de speciella naturrikedomarna såsom vattenfall, gruvor och större enskilda skogar. Norrlandsfrågans genombrott har också avkastat en del halvgången omtanke för de övriga delarna av riket och det industriella enskilda initiativet till förbättringar i skogsvård m. m. lär därigenom åtskilligt sporrats. Sedan dess har emellertid — märkligt nog efter den allmänna rösträttens införande och tillkomsten av vänsterregeringar — frågan alltmer skjutits undan till en angelägenhet i andra planet, där vi kunna idka byteshandel tämligen obekymrade om följderna.

Det är en för alla tider ofrånkomlig sanning, att individens kraft och arbete i god mening måste vara grundvalen för ekonomisk och andlig uppblomstring och således också betingelsen för jordens och dess rike- domars rätta tillvaratagande. Men det finns en gräns för individens för- måga, och hans inre värld har under kampen om uppehållet och förde- larna tvingats att kretsa kring hans eget intresse, som han därför söker tillgodose utan medkänsla och på bekostnad av andra. Sådana äro mer eller mindre alla människors situation även i vår tid. Det allmänna an- slår därför penningar och upprättar skolor bland annat för att bereda jordbrukarna ökade möjligheter att genom egen företagsamhet förkovra sitt jordbruk, utvidga sina odlingar och förbättra sin skogsmark. I ännu högre grad erfordras då det allmännas bistånd i den s. k. sociala jord- frågan, som gäller att tillförsäkra individerna möjlighet över huvud taget att bekomma jord och förunnas tillbörligt skydd för sin inre utveckling och sitt yttre arbete. Så länge människorna befinna sig i förutnämnda stenålder, representerad av deras hjärtans hårdhet, lär det ej kunna undgås, att även land måste i avsevärd mån med lag byggas.

Om Diogenes nu steg ned från sin himmel och förrrade sig till vårt land, skulle säkerligen en av hans första uppgifter vara att med sin lykta kunna upptäcka ett parti eller med andra ord tillräckligt många män-

niskor, som ägde vilja och förmåga att göra jordfrågan till sin egen angelägenhet och framföra den i det allmänna rättsmedvetandet.

Utvecklingen har nämligen, såsom vid 1926 års riksdag av mig utförligt skildrats, enligt osvikliga naturlagar lett till den patriarkaliska konservatismens försvinnande och liberalernas återtag från de gamla liberala idéerna. En del av den liberala menigheten har sökt sig nya boplatser hos socialisterna, andra ha, än med avkastande och än med bibehållande av den gamla partibeteckningen, sammansmultit med de konservativa legionerna. Jordfrågan, som tände liberalernas hänförelse ännu vid sekelskiftet, lämnas alltmer ur sikte.

Under sådana tidsförhållanden ställas förväntningarna till socialismens anhängare. Rom byggdes emellertid icke på en dag och det har säkerligen av naturliga skäl visat sig möta svårigheter att, vid sidan av partiets närmast liggande intresseprogram, övertaga omsorgen om andra stora områden av odlingen och däribland även jordfrågan. Den senare ligger dock partiets riktlinjer nära och vid 1924 års riksdag skedde en officiell framryckning från socialdemokraterna kring det väsentliga av jordkommissionens förslag. Denna framryckning var nyttig redan därigenom, att man fick konstaterat i jordfrågan förenämnda omvandlingsprocess inom de övriga politiska lägren, bland vilka även bondeförbundet i det väsentliga befinner sig.

Härav tog den socialdemokratiska justitieministern samt även jordbruksministern sådant intryck, att de, ehuru tidigare anhängare av 1924 års uppslutning kring jordkommissionens förslag, det oaktat för slutlig beredning av den sociala jordfrågans aktuellaste områden tillsatte enmans eller flermansberedningar med övervägande eller total konservativ besättning av »sakkunnige» såsom rådgivare. I följd härav undveks också ängsligt allt rådgivande med sådana »sakkunnige», som stått bakom jordkommissionen och 1924 års socialdemokratiska framryckning. Resultatet har blivit ett övergivande i väsentliga delar från alla partiets sida av norrlandskommitténs och jordkommissionens förslag och raserandet i medvetandet och möjligheterna av vunna utsikter till nya landvinningar. Vid sidan av Staaffs övergång 1914 till Hammarskjöldska militärordningen har knappast något kommit för undertecknad så överraskande och oförklarligt som den sålunda tillskapade situationen i jordfrågan.

En annan följd av denna situation är att jordfrågan hotar att icke ens vid detta års valrörelse komma i förgrunden. Det är således en politisk angelägenhet av vikt att inrikta jordfrågans behandling vid denna riksdag så, att en dylik ödeläggelse förhindras.

Det förefaller emellertid, som om redan valrörelsens skugga skall kunna bidra att åter väcka uppmärksamhet på saken. Det största hindret är prestigefrågan, men nöden har i varje fall ofta ingen lag, och folkets vaknande instinkter äro till sist också en makt. Ett försök måste således

frestas att återupptaga vissa huvudpunkter i 1924 års socialdemokratiska framstöt. I fall det nu lyckas att få socialdemokratiska partiet igen väsentligen samlat därom och de övriga partierna vidhålla sitt motstånd, så vinnes ytterligare en klar paroll vid höstens val på ett av samhällslivets viktigaste områden. Att för ett sådant experiment nu framföra alla de försummade detaljerna är icke nödvändigt och för tillfället ganska lönlöst. Det är nog att bryta ut några grundläggande huvudpunkter och ånyo underställa dem riksdagens prövning.

*

Man kan ju här lämpligen börja med den sociala arrendelagen, vilken blev så hemsökt genom förenämnda jordpolitiska episod. De gamla beredningarna av olika slag liksom den allmänna folkmeningen inom norrlandsbygderna var, att den norrländska arrendelagen borde förbättras. Sålunda förordades allmänt en förlängning av arrendetiden, och jordkommissionen framförde förslag om, att detta skulle ske genom att skänka arrendatorn rätt till ny upplåtelse (optionsrätt). Bakom denna detalj döljer sig en synnerligen tidsenlig fråga, som i alla tider blir lika ung. För värnandet om individen, hans andliga styrka och arbetsflit är första villkoret att bereda honom en egen värld eller det s. k. hemmet, i detta fall jordbrukarhemmet, från vilket han ej kan saklöst uppsägas. De regeringssakkunniga, som i sista hand fingo övertaga arrendefrågan, borttogo enhälligt optionsrätten. Inför detta resultat vågade den nuvarande frisinnade justitieministern ej i någon mån inlåta sig på optionsrätten.

Emellertid hade de sakkunniga också föreslagit upphävandet av den norrländska lagen, som istället för att förbättras skulle inkopplas i lagstiftningen för det övriga riket på delvis försämrade villkor. Så långt vågade den frisinnade ministären icke gå. Den föreslog och genomdrev i riksdagen, att norrlandslagen, om ej förbättrad, så dock i befintligt skick skulle bibehållas såsom en särslagstiftning. För denna lagstiftning har optionsrätten just nu en synnerligen aktuell betydelse.

Det kan synas hopplöst att nu åter upptaga denna fråga, då man tager del utav den socialdemokratiska programkommissionens senaste förslag till jordprogram, som skall underställas nästa partikongress. Under rubriken arrendelagstiftning har i uppräknningen av kraven på densamma alldeles bortfallit tidsbestämningen och dess komplement optionsrätten, vilket alltid varit första kravet på en social arrendelag. Mitt under överläggningar vid förra riksdagen om en socialdemokratisk motion i arrendefrågan framburos ock i kamrarna en särmotion från socialdemokratiskt håll, vilken icke heller upptog något hävdande av optionsrätten. Emellertid då optionsrätten sedan framfördes i en annan motion i första kammaren — i andra kammaren kom den gången någon sådan icke till

stånd — enade sig likväl samtliga socialdemokrater i andra lagutskottet (Linder, Lindhagen, Sjöblom, Magnusson i Kalmar, Hage och Johansson i Uppmälby) om en reservation till förmån för motionen och socialdemokraternas gamla ståndpunkt. De yrkade att såväl norrlandslagen som den sociala arrendelagen för det övriga riket skulle av riksdagen kompletteras med ett stadgande om optionsrätt eller ock av riksdagen begäras förslag därom för hela landet, eller åtminstone för de delar av landet, för vilka norrlandslagen äger tillämpning. Reservanterna åberopade motiveringarna i motionen 304 inom första kammaren samt anförde för egen del följande:

»En kardinalpunkt för den sociala arrendelagstiftningen i nuvarande tidsskede är optionsrätten till förnyat arrende. Den förordades enhälligt av jordkommissionen, dock av herrar Olsson i Kullenbergstorp och Wohlin med vissa förbehåll beträffande arrendatorer på skilda egendomar (se jordkommissionen del VI sid. 471). Optionsrätten föreslogs skola omfatta en tid av femton år vid varje arrendetids slut. Jordsakkunniga hava avstyrkt optionsrätten med en kort motivering, och den nuvarande justitieministern har icke ens diskuterat någon optionsrätt efter utgången av den av honom förordade minimitiden av femton år.

Ingenting är rimligare än optionsrätten, och *ingenting är mera eftersträvat av arrendatorerna*. Den är ock en naturlig konsekvens av minimitiden. De arrendeavtal på femton år, som ingåtts efter den norrländska arrendelagens ikraftträdande den 1 september 1909, börja nu utlöpa. Det är väl ingen mening i, att den gamla arrendatorn efter nämnda tid åter skall sitta lika löst enligt allmänna arrendelagen som före norrlandslagens tillkomst.»

Det spektakel, som, på sätt reservanterna erinrat, nu äger rum vid norrlandslagens tillämpning, bör väl genast avlysas. För det övriga landet, där tidsbestämmelse är ny, har en sådan övergångsperiod ännu icke inträffat, och därför är frågan där ännu icke lika aktuell som i de bygder, där norrlandslagen från dess begynnelse varit gällande. Den tiden kommer dock snart, och även under väntetiden svävar osäkerheten om framtiden tungt över arrendatorsfamiljernas huvuden.

Det hemställes således,

1) att riksdagen ville besluta ett tillägg till lagen om arrende av viss jord å landet i Norrland och vissa delar av Svealand, innefattande optionsrätt för arrendatorerna vid utgången av den stadgade minimitiden, eller ock hos Kungl. Maj:t begära förslag därom snarast möjligt,

2) att riksdagen ville besluta ett tillägg till all-

männa arrendelagen, innefattande optionsrätt för arrendatorerna vid utgången av den för sociala arrenden stadgade minimitid, eller ock hos Kungl. Maj:t begära förslag därom snarast möjligt.

Stockholm den 21 januari 1928.

Carl Lindhagen.

I förestående yrkanden instämmer:

John Sandén.

